

Борисович О. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЄСЛІВ МОВЛЕННЯ В ОГЛЯДАХ СЕРІАЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ОНЛАЙН-МЕДІА)

Стаття присвячена аналізу дієслів мовлення в оглядах телевізійних серіалів в онлайн-ЗМІ. У роботі були відібрані та систематизовані дієслова, що використовуються для репрезентації телевізійних діалогів у реченнях із прямою та непрямою мовою. Розглядаються семантичні характеристики групи дієслів мовлення та їхні функції. Аналізується роль дієслів мовлення у структуруванні переказу телевізійних шоу.

Ключові слова: дієслова мовлення, телевізійний огляд, онлайн-ЗМІ, жанр, пряма мова.

Постановка проблеми. Вивчення засобів передачі чужого мовлення неодноразово привертало увагу лінгвістів. До кола питань, пов'язаних із презентацією усного мовлення в тексті, входить аналіз лексико-семантичної групи дієслів мовлення. Вони розглядалися в аспекті функціональної семантики, синтаксису та когнітивної лінгвістики [4–7; 9; 13; 15; 17; 18; 20; 24].

Актуальність дослідження зумовлена інтересом до функціонування дієслів мовлення у різних типах дискурсу і в окремих жанрах. Також увагу дослідників привертає проблематика класифікації дієслів, пов'язана з неоднорідністю цієї групи лексичних одиниць, що може змінюватися та поповнюватися через метафоричне переосмислення і використання у цій функції дієслів, рівнозначних дієсловам мовлення [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних лінгвістичних працях детально вивчено семантичні та функціональні особливості дієслів мовлення у художній літературі [2; 3], науковому [25] та мас-медійному дискурсі [10; 14; 16; 20]. В останні роки посилюється інтерес до вивчення дієслів мовлення у когнітивному аспекті [5; 7; 12]. Низку досліджень, виконаних у межах когнітивної лінгвістики, присвячено порівняльному аналізу дієслів мовлення у різних мовах із метою виявлення національно-культурних особливостей їх вживання [8; 19; 21; 22].

Функціонування дієслів мовлення у засобах масової інформації розглядалось переважно на матеріалі текстів новин [10; 14; 16; 20].

Постановка завдання. Мас-медійний дискурс представлений різними жанрами, що мають свою специфіку, зокрема, у використанні такого широ-

кого та неоднорідного класу дієслів, як дієслова мовлення [16, с.86]. Мета статті полягає у визначенні складу та особливостей лексично-семантичної групи дієслів мовлення в конструкціях, які вводять чуже мовлення в жанрі огляд серіалів (англ. *TV recap*), що ще не був предметом окремого дослідження. Під жанром розуміють «тип тексту із властивими йому структурно-композиційною організацією матеріалу, семантично-сисловою природою, набором мовних засобів, комунікативних стратегій та тактик, стилем та певною комунікативною метою» [11]. Для жанру TV гесар властива особлива структурна організація тексту, де переказ сюжету є однією із основних структурно-композиційних форм. Об'єктом дослідження є лексико-семантична група дієслів мовлення в оглядах серіалів. Предмет вивчення становлять способи передачі чужого мовлення в телевізійних оглядах. Було проаналізовано 100 текстів оглядів на спеціалізованих британських та американських сайтах, присвячених кіно і телебаченню (*The Vulture*, *TV Line*, *EW*), та в тематичних рубриках онлайн-версій *The Guardian* та *The New York Times* за 2014–2016 роки.

Виклад основного матеріалу. Основною частиною смислової структури огляду серіалів є опис кожної серії, у якому автор переказує сюжетні лінії та телевізійні діалоги. Слід зазначити, що поняття телевізійний діалог має досить широке значення і передбачає не лише взаємодію двох або більше персонажів (*multi-party interactions*), але і ремарки акторів (*asides*) та закадровий голос автора або оповідача (*voice-over narration*) [23, с. 130].

Чуже мовлення може відтворюватися різними способами залежно від комунікативної ситуації: у

вигляді прямої, непрямої та невластивої прямої мови і їхніх різновидів. Центральна роль у репрезентації діалогів у проаналізованих текстах належить конструкціям із прямою мовою, обов'язковим елементом яких є слова автора. До складу авторського тексту входять дієслова або віддієслівні іменники, які безпосередньо вводять пряму мову. Ядро авторського мовлення утворюють дієслова, що позначають процеси мовлення і супроводжують дії та стан персонажів у момент мовлення [26, с. 27]. Завдяки попередньому аналізу матеріалу дослідження було виявлено групу із 80 дієслів мовлення, які вводять телевізійні діалоги у текст огляду.

Для визначення функцій дієслів мовлення у жанрі телевізійного огляду спочатку розглянемо основні семантичні групи проаналізованих дієслів. Питання класифікації дієслів мовлення на основі семантичного аналізу досить детально розглянуто у лінгвістичній літературі. Розроблені класифікації відрізняються критеріями виділення окремих груп дієслів і деталізацією класифікаційних ознак. Спільним для більшості класифікацій є поділ на три великі групи дієслів: 1) власне дієслова мовлення, у яких сема говоріння зафіксована у словниках, а їх значення у будь-якому контексті виражає процес говоріння; 2) узуально-текстові дієслова мовлення, для яких сема говоріння актуалізується в певному контексті; 3) okazіонально-текстові дієслова мовлення, які не мають у своїй структурі значення говоріння [1, с. 366; 15]. Додатково у межах кожної групи можна виділити підгрупи на основі характеристики процесу мовлення, емоційного забарвлення або оцінного значення.

Дієслова мовлення, що належать до першої групи, можна розділити на окремі підгрупи: дієслова повідомлення та передачі інформації, дієслова мовленнєвого впливу, дієслова спілкування та обміну інформацією, дієслова мовленнєвої поведінки та дієслова етикетної поведінки [1, с. 366].

Як показують статистичні підрахунки та корпусні дослідження, ядро семантичного поля дієслів мовлення в англійській мові утворюють *say*, *tell*, *talk*, *speak* [2; 22].

Зважаючи на те, що переказ сюжетних дій і діалогів персонажів є основою огляду телевізійних шоу і серіалів, у проаналізованих текстах переважають дієслова, функція яких полягає в тому, щоб вказувати на факт передачі інформації або описувати процес мовлення з погляду учасників комунікації. В оглядах телесеріалів най-

уживанішими є дієслова *say* (150) і *tell* (143), які передають загальні категоріальні поняття мовленнєвої діяльності [15]. Це дієслова мовлення з нейтральним значенням, функція яких полягає в тому, щоб вказувати на дію говоріння у процесі мовного спілкування. Як показує контекстне оточення цих дієслів, їхнє значення може доповнюватися завдяки прислівникам (*bluntly advises*), обставинним словосполученням (*says in the most slow, deliberate fashion*) і дієприслівниковим зворотам (*she says, buoyed by everyone's enthusiasm for the work*), які описують манеру мовлення (*she says softly*) або емоційний стан чи настрій персонажа (*cheerily tells*).

До групи основних дієслів, які вводять пряму мову і позначають власне мовленнєвий акт [24, с. 345–346], належать такі: *admit* (3), *advise* (1), *agree* (1), *announce* (1), *argue* (1), *assert* (1), *beg* (2), *chide* (1), *claim* (2), *command* (1), *confess* (1), *confide* (1), *console* (1), *correct* (1), *counter* (1), *declare* (1), *demand* (7), *inform* (1), *insist* (4), *lament* (1), *lecture* (1), *note* (1), *offer* (1), *plead* (2), *point out* (4), *posit* (1), *profess* (1), *promise* (2), *propose* (1), *remind* (2), *repeat* (1), *state* (1), *suggest* (1), *sum up* (1), *surmise* (1), *swear* (1), *urge* (2), *utter* (2).

Окремо розглянемо дієслова зі значенням питання і відповіді [1, с. 367]. Поряд зі стилістично нейтральними дієсловами *ask* (45) і *reply* (23), *respond* (3), які передають чуже мовлення в межах діалогічної єдності «питання-відповідь», використовуються дієслова, що характеризують різкий або емоційний характер відповіді. Це лексичні одиниці, що мають негативне оцінне забарвлення: *snap (back)* (3), *fire back* (2), *shoot back* (2), *snipe* (1), *scoff* (1).

До узуально-текстових відносять дієслова, в яких сема говоріння потенціально і реалізується в контексті. У цю групу виокремлюють лексичні одиниці, які описують манеру мовлення персонажа, різні види діяльності людини, а також фазові дієслова, які позначають початок, тривалість і кінець висловлювання [1, с. 368; 22, с. 20].

Окрему підгрупу становлять дієслова, що характеризують зовнішній бік мовлення, описують тон голосу, висоту, манеру говорити або темп мовлення. До цієї групи належать лексеми *blurt* (2), *bluster* (1), *boom* (1), *crack* (1), *cry* (1), *mumble* (1), *murmur* (1), *mutter* (1), *shout* (1), *spit* (1), *tattle* (1), *yell* (1), *whisper* (1), *zing* (1).

Маркерами особливої манери мовлення можуть бути дієслова, в основі яких є метафоричне перенесення. У проаналізованих оглядах переважно використовуються дієслова, які описують звуки

тварин або птахів: *crow (1), hiss (1), growl (2), purr (1), roar (1), snarl (1)*. В основі метафоризації дієслів, які не є власне дієсловами мовлення, також є звуки навколишнього світу та явищ природи, але у проаналізованих статтях було зафіксовано одичне дієслово такого типу – *echo (1)*. Ще одним прикладом метафоричного перенесення є дієслово *go*, яке може набувати значення «говорити» і використовуватися як синонім дієслова *say*.

До оказіонально-текстових відносять дієслова, що не містять сему говоріння [1, с. 370]. Їх можна розділити на такі підгрупи:

1) дієслова, які описують міміку і жести – *beam (1), grin (1), giggle (1)*,

2) дієслова інтелектуальної діяльності – *muse (1), wonder (1)*.

3) дієслова емоційного і психічного стану – *blow up (1), deadpan (3), gush (1), marvel (1), seethe (1), rage (1), rave (1)*.

Аналіз дієслів мовлення в телевізійних оглядах показав, що ця група є неоднорідною за функціонально-стильовими характеристиками. Використання усної розмовної лексики або дієслів, які належать до офіційного стилю, зумовлено, з одного боку, розмаїттям жанрової тематики телевізійних серіалів і спрямованістю на різну за віком цільову аудиторію, а з іншого – формуванням оцінного ставлення до персонажів через характеристику їхнього мовлення.

Висновки і пропозиції. Отже, аналіз матеріалу показав, що дієслова мовлення займають

особливе місце у переказі сюжету, оскільки вони відображають різні прояви мовленнєвої діяльності персонажів.

За результатами кількісних підрахунків було виявлено, що найбільше використовується група дієслів, які позначають власне процес мовлення. Іншу групу утворюють дієслова, що містять додаткові значення у своїй семантичній структурі. Вони інформують адресата про манеру мовлення персонажів із погляду висоти голосу, темпу та чіткості мовлення. Найменш уживаною виявилася група потенційних дієслів мовлення, використання яких зумовлене контекстом.

Беручи до уваги структурні та функціональні особливості жанру телевізійного огляду, можна зробити висновок, що використання нейтральних за своїх значенням дієслів як основного засобу передачі чужого мовлення відповідає інтенції автора детально та об'єктивно інформувати читачів про сюжет серії. Такі дієслова допомагають сфокусувати увагу адресата на реченнях із репліками персонажів і підкреслити їхню важливість. Використання інших груп дієслів мовлення також виконує інформативну функцію, але переміщує акцент на точне відтворення контексту, у якому відбуваються телевізійні діалоги. Перспектива дослідження пов'язана з вивченням інших форм репрезентації чужого мовлення у телевізійних оглядах із використанням віддієслівних іменників і часткового цитування діалогів без використання слів автора.

Список літератури:

1. Андреева Е. Г. Сопоставительный анализ семантических классов глаголов, вводящих прямую речь (английский и русский языки). *Вестник РХГА*. 2015. № 1. С. 362–373.
2. Бойко Ю. П. Дієслова лексико-семантичного поля «мовлення» у репрезентації автора (на матеріалі сучасної англійської художньої прози). *Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови*. 2014. Вип. 22. С. 85–92.
3. Боронин А. А. Информативный потенциал авторских вводов конструкций прямой речи : на материале романов Дж. Голсуорси : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2004. 23 с.
4. Булыгина Е. Г. Глаголы со значением «manner of speaking» и их контекстное окружение. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. Т. 15. С. 2386–2390.
5. Вронская Ю. В. Когнитивно-прагматические особенности высказываний с глаголами речи в современном английском языке (в сопоставлении с современным русским языком) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Екатеринбург, 1998. 18 с.
6. Дворник О. Д. Функциональная категоризация глаголов говорения в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Белгород, 2003. 21 с.
7. Елисеева Н. В. Когнитивные аспекты семантики и функционирования английских глаголов речевой коммуникации : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1996. 25 с.
8. Кероп'ян А. Р. Лексико-семантична структура російських та англійських дієслів мовлення : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2003. 20 с.
9. Кириллова Н. О. Метафорические номинации в семантическом поле глаголов речи. *Вестник СамГУ*. 2006. № 10/2 (50). С. 140–147.
10. Кулешова А. В. Лингвопрагматическая категория дистанцирования: на материале французской прессы : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Москва, 2008. 23 с.

11. Левицкий А. Э., Ваховская Л. Ф. Жанровые особенности текстов кинематографической проблематики (на материале современной американской публицистики). *Вестник МГЛУ*. 2007. № 522. С. 135–143.
12. Михайлова Л. М. Глагольные способы репрезентации концепта «ГОВОРЕНИЕ» в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Ростов-на-Дону, 2009. 23 с.
13. Ніколаєва Н. Г. Семантико-синтаксична організація речень з дієслівними предикатами мовлення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 27 с.
14. Пілик В. В. Функції прямої та непрямої мови у сучасній турецькій газетній публіцистиці. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2013. Вип. 30. С. 212–218.
15. Сазыкина М. И. Семантические особенности глаголов речи в современном английском языке. *Филологические науки. Теоретические и методологические проблемы исследования языка*. 2011. URL: http://www.rusnauka.com/20_PNR_2011/Philologia/3_90385.doc.htm (дата звернення: 15.04.19).
16. Серёгина С. Е. Глаголы речевой деятельности в новостном тексте (на материале испанской прессы). *Вестник МДПУ имени И. П. Шамякина*. 2011. № 2 (31). С. 85–89.
17. Стойкович Л. Ю. Лексико-семантическое поле английских глаголов речепроизводства (лингвокогнитивный подход) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Самара, 2007. 23 с.
18. Уманцева Л. В. Лексико-грамматические свойства глаголов и глагольных словосочетаний, вводящих прямую речь : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Ростов-на-Дону, 1980. 27 с.
19. Ушакова Е. А. Глаголы речи немецкого и русского языков в функциональном аспекте (употребление в конструкциях с прямой речью). *Наука. Университет* : материалы шестой научной конференции. Новосибирск, 2005. С. 187–190.
20. Шейхи Х. Г. Статистический анализ употребления глаголов речи заявить – заявлять в новостных текстах электронных СМИ. *Ученые записки Казанского университета. Серия: Гуманитарные науки*. 2016. № 5. С. 1359–1365.
21. Шишкина Н. М. Национальная специфика полисемии глаголов речевой деятельности в русском и английском языках : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Воронеж, 2004. 19 с.
22. Caballero R., Paradis C. Verbs in speech framing expressions: Comparing English and Spanish. *Journal of Linguistics*. 2018. № 54(1). P. 45–84.
23. *Pragmatics of Fiction* / ed. by Miriam A. Locher, Andreas H. Jucker. Berlin; Boston : De Gruyter Mouton, 2017. 616 p.
24. Siemund P. *Speech acts and clause types: English in a cross-linguistic context*. Oxford : Oxford University Press, 2018. 464 p.
25. Thompson G., Yiyun Y. Evaluation in the reporting verbs used in academic papers. *Applied Linguistics*. 1991. № 12 (4). P. 365–382.
26. Verschueren J. *On speech act verbs*. Amsterdam : John Benjamins B. V., 1980. 83 p.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГЛАГОЛОВ РЕЧИ В ОБЗОРАХ СЕРИАЛОВ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ОНЛАЙН-МЕДИА)

Статья посвящена анализу глаголов речи в обзорах телевизионных сериалов в онлайн-СМИ. В работе отобраны и систематизированы глаголы, используемые для репрезентации телевизионных диалогов в предложениях с прямой и косвенной речью. Рассматриваются семантические характеристики группы глаголов речи и их функции. Анализируется роль глаголов речи в структурировании переказа телевизионных шоу.

Ключевые слова: глаголы речи, телевизионный обзор, онлайн-СМИ, жанр, прямая речь.

SEMANTIC FEATURES OF THE VERBS OF SAYING IN TV RECAPS (BASED ON ONLINE MEDIA)

The article is devoted to the analysis of the verbs of saying in TV recaps in online media. The paper focuses on the study and classification of the verbs of saying used to recap television dialogues in the sentences with direct and indirect speech. The semantic properties of the verbs of saying and their functions are studied. The role of the verbs of saying in structuring the recapping of television shows is analyzed.

Key words: verbs of saying, TV recap, online media, genre, direct speech.